

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

CARDÓ Y RIBERES DE L'EBRE

(acabament)

L'ERMITA CREMADA

LLEGENDA DE CARDÓ

DEIXANT de banda les excursions l'objecte de les quals es l'investigació (que allavors se fa ciència, y per lo tant es un treball), hi ha dues menes d'excursions en les quals l'únic guia es el sentiment: les unes són les que desperten l'idealitat ab la visió y són font d'estu-siasme, y aquestes no 's poden fer sens companyia; les altres són les que evoquen el passat, les que concentren l'esperit, les que punyeixen l'ànima, y aquestes s'han de fer indefectiblement a soles. Quan s'admira la naturalesa en tot son virginal esplendor; quan la mà de l'home, quan el pensament humà, no ha rectificat ni una corba ni ha bastit un mur; quan tot es goig y armonia pera 'ls sentits, brolla de nosaltres, com abundosa dèu, l'alegría sana, l'alegría estrident, que necessita trobar eco en el cor d'altres companys. Y es perquè nosaltres, davant dels espectacles de natura, deixem tota la crosta que envolcalla la nostra ànima, se fon tota artificialitat, y el nostre esser, purificat de bell nou de tots els falsejaments, se torna infant; y l'infant, que no viu més que del present y no ha rebut de la realitat brutal les escomeses que li han fet trontollar les ilusions; que es bo per carencia, per desconeixement del mal; tot ell espontaneitat, tot ell altruisme, tot ell optimisme; riu, riu obertament, sorollosament, com un cant de suprema joia. Y allavors, aquelles onades vivificadores que li entren al cor per les finestres dels ulls, vol que tot-hom les senti; y aquelles vibracions que de la terra naixen, y que son sentit auditiu reb com sons d'una arpa angèlica, vol que tot-hom les percebi, y busca afanyosament l'esguard amic pera encomanar-li son foc

si encara no brilla, y esclata sa paraula impetuosament pera deixonar els cors si encara no estan desperts.

Però quan busquem en les ruïnes d'un monument, en la pau d'un cementiri o en la grandiositat d'un temple, la petja d'una llunyanada vida o el bàlsem d'un poder divinal, se desperta en nosaltres un sentiment de tendresa, un desig imperatiu de soletat : llavors la nostra ànima 's despulla de tot contacte, esborra 'ls sentits pera que no li portin la consciencia de la realitat present, y vola per l'espai infinit vers a les llunyanies del no ser, ont les imatges se fan visibles pera 'ls cors que saben bellament aïllar-se y que han conquerit el misteriós poder d'evocació.

En aqueix estat me trobava jo, una nit d'estiu, assegut a la terrassa del balneari de Cardó, sentint les notes diamantines del piano, que voleiaven per l'espai com flors alades; sentint, sense escoltar-les, les animades converses dels que cercaven fóra 'l recinte la flaire bosquetana que l'oreig ens duia. Inconscienment vaig baixar les escales, vaig trobar-me entre 'ls xiprers de l'antic passeig dels monjos, y, ja en ple ensomni, vaig dirigir-me lentament al collet de Sant Bernat, que allà dalt, arran del cel, s'entreveia banyat per la celistía.

L'obscuritat, en el fons dels àlbers, era densa; y la meua petja, per l'inconegut camí me portava dreturera al coll, com si la guiés una força misteriosa.

Vaig arribar-hi al punt de la mitja nit, quan tot reposà en la gran pau; quan les estrelles, somnioses, vetllen el són de la terra y el vent s'ha ajocat a la boscuria; quan l'isart, detenint la frenètica carrera, s'ha arraulit a la bauma y ha clos son ull inquiet.

Així, enervant com aquesta, devia esser la nit y l'hora en que l'hermità de Sant Onofre llansà a l'aire encalmat el tany argentí de la campana, de son diminut cloquer. Fermant els ulls, ma pensa retrogradà en el temps, y 'm paregué oir el crit d'alerta que donaven d'una a una les ermites en senyal de germanor espiritual. Els campanarets aixecaven llurs veus metàliques, ab les quals lloaven a Déu, formant chor ab els resos dels eremites.

Dotze campanars floriren successivament : el tretzè no florí. Deixà passar silenciós el doll d'armonía, que traspassà la cresta del collet, sens llançar-se a la riuada, que anà a estrellar-se en el maciç del coll d'Odres, o 's perdé en els plans de la ribera.

Una esgarrifança esborronà 'l cos d'aquells sants varons, que sentiren un buit en el cor al fallir la darrera de les veus. Un silenci maciç planà sobre 'ls fondals en espera del segon rés.

La veu de Sant Onofre clamà altre cop; altre cop rodolaren

per l'espai, com perles irisades, els tritlleigs, de dotze ermites; altre cop el cloquer de Sant Bernat, ert y mut com una esfínx, deixà passar, incommovible, la garba de notes cristallines que melancòlicament se deslligà en el lluny y anà a enfonsar-se en la negror.

A la terça vegada les campanes vibraren tenuament, com un sospir, sens trobar eco en el tretzè cor, que davant meu s'alçava com una au fatídica.

La visió 's precisà. Mos ulls clarividents mirant endins, me feien revivre aquell instant, y, veia (la veia!) pujar la processó de monjos murmurant una oració pausada y la creu davant, ab el Crist de dolç mirar a través dels parpres, de braços extesos com amparant el món sencer, d'ampla ferida en el pit divinalment heroic, per ont escapava abundosa la sang de redempció.

Y el murmuri s'apropava : ja 's veien les folgades vestimentes de les abelles d'aquell rusc; els flams dels ciris esbargien les tenebres que envocallaven la silenciosa ermita; el pastor d'aquell ramat empenyia solemnialment la porta de la cleda; ja avançava concirós, com pressentint la mort de un ser volgut; ja 's redreçava, altiu y justicier, enfront de l'ovella esgarriada, que, en braços de l'amor, s'havia oblidat de Déu!

Un clam d'horror eixí bronzint de les goles d'aquells homes de cor angelical; un espauame enarcà 'ls braços vers al cel, com amparant la volta!

Sacrilegi!

La veu se perdé; els cors batien, ab l'empenta de l'afront, com volent esberlar els pits, y ombres silencioses anaven y venien de l'ermita al bosc, del bosc a l'ermita dels dampnats.

Mos ulls fitaven en la negror, y veien una massa, a cada punt, més densa, que envoltava les parets : semblava que 'l bosc, esqueixant-se en rames, s'hi arrapava com una eura.

Brillà en l'obscura nit una guspira, que caigué sobre 'l brancam; llengotejà una flama; y en un instant una serp de foc s'enroscà a l'esquifida nau de l'ermita de Sant Bernat.

Quan a punta d'aua la llum vingué a trencar l'encantament, jo encara sentia en mes orelles els crits d'angoixa dels pecadors d'amor, y mon esguard cercava, en aquell clap sense herba, ont ni 'ls aucells fan niu, les cendres de la que fou ermita y que 'l torb esventà.

El retorn fou trist : el record punyent de la tragedia havia lassat mon cos, y lentament desgranava 'l camí... aquell camí per ont devia retornar el Crist del dolç mirar a través dels parpres; dels braços

extesos com amparant el món sencer; de l'ampla ferida en el pit divinalment heroic, per ont escapava, pródiga, com abundosa deù, la sang de redempció.

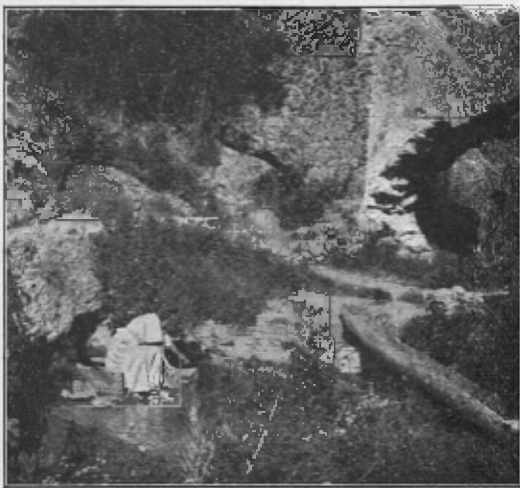
BARRANC DE RIU D'ABELLES Y CREU DE SANTOS

Volem donar l'adeu a la montanya, y 'ns llevem de bon matí pera trobar-la més hermosa en son despertament.

S'ha fos la darrera estrella, y pel collet de l'Angel comença 'l cel

a inflamarse : lluminoses guspises pugen per la volta immensa de l'espai, abrandant els núvols que troben a llur pas. Apar que una gran foguera va a envolcallar la terra. Una interna esgarri-fança commou els essers y les coses, detura sa marxa 'l vent, y les flors boscanes tremolen d'una emoció inconeguda.

Oh gran misteri!
En mig l'aparent pau, furga quelcom indefinit per esclatar, y el

FONT DEL PASTOR Ó DE RIU D'ABELLES

sol s'enlaira, brillant, enlluernador, com un pa d'or dintre 'l gresol roent, y, ab sa gran rialla fecundant, besa la terra, que, embriagada de llum y de color, aixeca ab ses mil veus atronadores l'himne gegant de la vida.

Per entre bancals d'orta arribem a la font del Pastor. Més matinera que nosaltres, la xica dels masovers ja hi es, hermosa com una goja, y 'ns ofereix, ab infantivola elegancia, el liquid transparent com un cristall sens màcula.

Seguim pel torrent de les Abelles fins a la cova del Mort, al costat de la qual hi ha 'l primer salt del barranc, cobert de molsa y flors com una gran cistella.

Entrem a la cova, boi ajeguts com si 'ns entafuessim en un cau. Es xica y pobre, no perquè ho hagi estat sempre, sinó perquè mans barroeres han destruït son riquíssim sostre d'entretreixides agulles.

El torrent de les Abelles rumbeja un moment entre 'ls pins, coberts de mareselves; s'estimba en el segon salt; y allí 'ns deturem guaitant el fons de la cascada, que 'ns fa denteta 40 metres avall.

AL PEU DE LA CASCADA

Desfem el camí, y, atravesant la muralla que tancava 'ls conreus en temps dels frares, arribem a la font dels Albers, ont el pastor reposa amb el ramat.

Deixem el fons, y per damunt l'ermita de Sant Joan seguim el camí de Tivenys, pera fer cap a la Columna sota un dosser de verdor.

Al començar l'assalt de la montanya per la barrancada del Teixet, queda a la nostra esquerra la pintoresca ermita de la Columna, ab sa esvelta escalinata, que la fa accessible per l'endret del carener. La visió 'ns atrau, y per un moment deixem el curs de l'excursió y 'ns remuntem a l'esplèndida miranda que, com una balconada, s'obre al costat dretre de l'ermita, y saltam vers el camí de Sant Josep, damunt de la Columna, pera saludar el Colom de pedra y el puig de Sant Onofre.

Reprenem la ruta començada. Grans penyals montserratins veïen el corriol ombrívol que ns ha de guiar a la creu. Ab una ràpida ascensió dominem part de serralada, y ben prompte les ermites queden davall nostre, allà en el lluny. Ens endinsem en un bosc ombrívol, ont el brancatge no ns deixa veure 'l cel.

El camí serpeja ardidament entre plantes aromàtiques y violes boscanes, y ns deturem a la font del Teixet, a 800 metres.

DESDE 'L CAMÍ DE LA CREU DE SANTOS

L'aire es pur, el dia primaveral. Comencem a sentir la joia dels cims. Les llunyanes serralades blavegen a l'horitzó. El camí s'esborra, y ns obrim pas entre 'ls penyals ciclopis.

De tant en tant, un arbre gegantí, retort per l'eterna lluita, ab el vent, que 'l vol abatre, guaita l'abim, ab esgarrifaments de condemnat.

Ja som damunt del Teixet, y la vista ns va aixamplant pel nord-oest, única finestra oberta al nostre esguard.

S'apropa 'l cim. La vegetació perd la seva ufana, y els arbres són menys nervuts.

Traspassem el llindar sentint una llei d'emoció com si entressim en un temple; el cor aviva 'l seu ritme; la petja ns fa sotil pera no ferir, la terra mare, font de tantes emocions; els ulls brunyeixen son crestall

y aviven l'esguàrd, que cau vers a ponent, fins a les hores ocult. Beceit, serra del Caro, el Port; a la ribera, com blancs turons a l'abeurada, Xerta, Aldover, els masos.

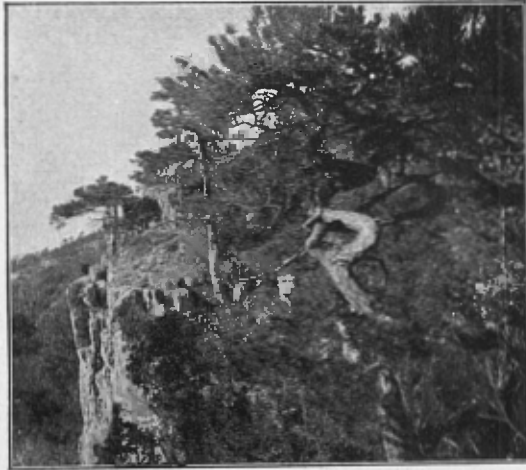
Voltem el maciç, vers a l'esquerra, y ovirem a mig-jorn Roquetes, Jesús, Tortosa y la gola de l'Ebre com una mar que entra en una altra mar.

.....

Ja som al cim!... La nostra mirada vola de la mar al Pireneu, del coll de Balaguer al Montjuri.

La terra, als nostres peus, sembla un llac esmaragdí que el vent fueteja fent-li aixecar onades de montanyes que van a estrellar-se en flocs d'escuma arran del cel.

L'emoció es intensíssima : el cor bat el pit com un martell l'enclusa; s'anulen els sentits pera tornar-se un sol, *el veure*; y els ulls s'aixampen, y l'esguàrd s'afina, y les bellesa del món se n'entren endins nostre per la meravella del mirar, y les remors que pugen de la terra *les veiem* com pugen, y *veiem el sentit de les coses* y el *sentit del viure*, suprem esclat de l'ànima immortal!

DAMUNT DE LA FONT DEL TEIXET

.....

COVES DE L'AUMEDIELLA Y DE LA CAMBRA BLANCA

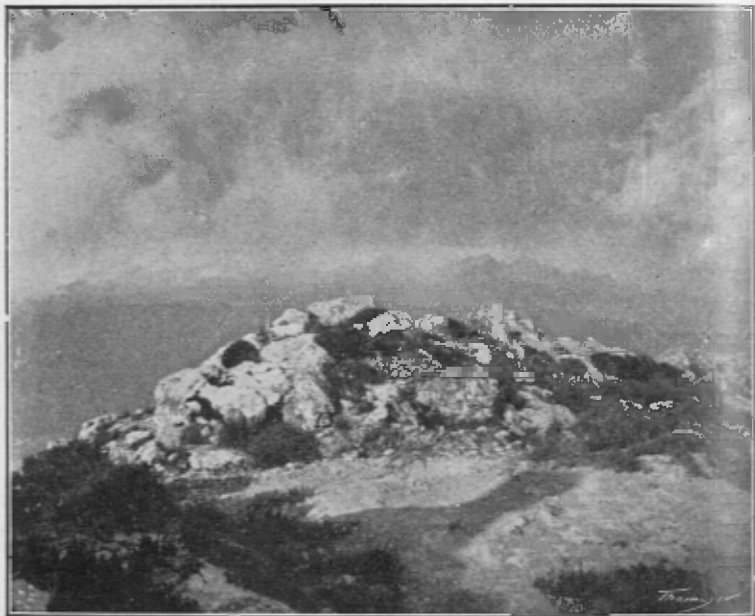
EBRE AVALL

Ab tota recança deixem Cardó : emprenem la davallada seguint bell troç de la carretera de Mora, passant pel Borboll, la Foradada y la roca de Pinyol. L'impressió que 'ns enduem es de fonda satisfacció; y quan esguàrdem el caseriu que 'ns ha allotjat, y en el qual hem

passat hores tant grates, no podem menys que exclamar, ab intèns desig : «— A reveure!»

No tots els de la colla van a peu : alguns, en la darrera excursió, cavalcaven, si no braus corcers, ascientats muls que feien llur camí seriósament, com se requerien els fatxenders genets.

El bon camí s'acaba. Deixem la carretera, y emprenem, com aquell

EL CIM

qui s'estimba, el corriol que abans era camí vell de Benifallet, donant l'adeu al gran cercle, que aboca una joliua ermita arran de cingle pera veure-ns passar.

Arribats al fons pedregós, a través del torrent de la cascada, que aquí 's nomena *torrent del Manco*, prenent el nom de la font que hi ha allí prop, la darrera y més baixa de Cardó. Son llit està ressec, y els palets arrodonits brillen, ferits pel sol, com esferes de metall.

Pujant y baixant entre vinyars raquítics y ufanosos ametllers, passem enfront del recó del Mas, una pintoresca caseta 'ls habitants de la qual surten a saludar-nos, quadrant-se cerimoniosament en en el portal al veure que 'ls enfoquem l'objectiu. Són bells exemplars de la terra : la llur indumentaria es l'indumentaria dels passats. La

bona velleta, considerant que 'ls vianants a sol batent han de tindre set, ens oferia la panxuda càntera vessant d'aigua fresquíssima. Adeusiau!

El terreny que petgem es poc atractivol : tant com es hermós desde la montanya, el sot de Costumà es trist a l'atravessar-lo. La bellesa està en les montanyes que 'l limiten. Coma-negra y pla de Pessols per una banda, y coll d'O-dres y Puig l'Agulla per l'altra. Al fons la serralada de Cardó, que 's va remuntant al cel.

En mig del pla hi ha un caseriu que duu 'l mateix nom de la clotada. Una delitosa font, ab tirats de cisterna, apaga la set dels vianants que allí s'aturen com els vianants del desert en l'oasi. Avant!

El terreny es pedregós, els genets fan prodigis d'equilibri pera sostenir-se a la sella, salvant la petja insegura de les cavalleries y sor-

tejant les branques de garrofers que intenten decapitar-los.

Veïem de lluny el poblat de les Cases, enfilat en un turó com un pobiet de pessebre. Avant!

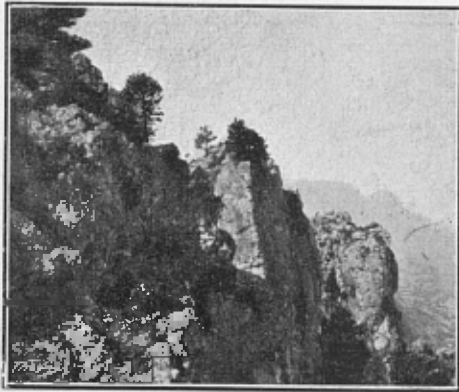
L'escata de l'Ebre brilla allà baix ferida pel sol, y 'ns serveix d'esperó. Se divisa coll de Som, y, al poc espai, les veus dels guies de les coves responen els nostres senyals y 'ns marquen una dreuera.

Hem arribat. Davant nostre tenim els homes que han de conduir-nos a les negrors més denses, y als nostres peus les atxes que 'ns han de fer visibles els tresors que guarden.

La davallada a les coves es infernal : tant la de l'Aumediella com la de la Cambra-blanca tenen la porta penjada en l'abim. Una petita relliscada, un insignificant descuit, llancen l'excursionista sobre un tou d'aire que reposa en un llit de pedra a 60 metres de fondaria.

Però si l'entrada esfereix, l'interior es un palau teixit per fades.

Penjolls d'esculpturades estalactites pengen de l'obscura volta; retorçats pilars neixen de la penya dura; ondulants mantells resseguixen invisibles formes. Tantost les parets brillen, per la llum de les

SERRA DE CARDÓ

atxes, com cascades diamantines, tantost s'enfonsen, esquerpes, a ignotes profunditats ont la nit regna.

Els nostres ulls, meravellats, no senten la fadiga. L'obra sotil de misterioses aranyes sotslleua'l nostre esperit, que sent fretura de descobrir l'artífex creador de tanta bellesa. Les naus se van succceint; els cants d'aquell diví poema 's desgranen a la nostra vista; les flors d'aquell immaculat verger esclaten al nostre pas; y, de corda en corda,

fem vibrar la lira que una deessa incogneguda havia colgat a les entranyes de la terra.

Eixim de les tenebres traient el cap enfora de la gruta com el caragol de la seva closca. La llum ens cega un instant, y el sot de Calots sembla brunyit de fresc. El verd dels arbres espetega com tocs de clarí; les bronzejades pedres dels maciços ronquen com corns de

FONT DE COSTUMÁ

guerra; el blau del cel, lluminós com un safir encès, vibra triomfalment com una arpa gegantina.

Tant sols quan, per un llarg espai, s'ha vist privat, l'home, de la consciència dels colors, el retrobar-la sab establir els misteriosos lligams que uneixen els sentits, y allavors perceb la música de les coses; y de les linies y les masses, dels tons fulgurants, y de les amoroses veladures y les palpitations ab que natura mostra sa vital potença, ne forma un tot que inunda son esser y que rebot enfora vibrant com una magna simfonia.

Salvem de nou els perills, y pel pla de Som fem via a Benifallet.

El poble es pintoresc. Quan entrem a la plaça de l'Iglesia tot hom sab que hi han forasters. Les portes s'omplen de gent encuriosida, que 'ns veu passar com una cosa fantàstica.

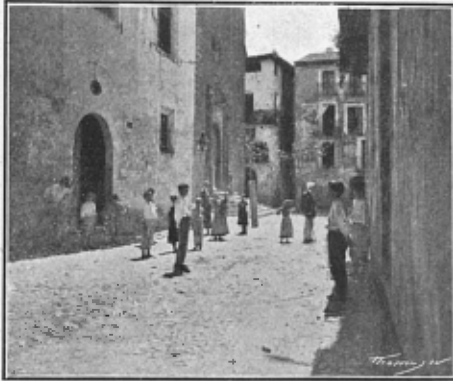
La nostra indumentaria, els nostres capells, la nostra parla, tot es, pera la gent de Benifallet, objecte d'admiració y d'estudi.

Dels llurs treballs investigatius ne treuen tres afirmacions, que exterioritzen en veu alta : «— Són sinyors!... Són catalans!... Són de Barcelona!...» Y, feta la declaració, giren l'espatlla satisfets, y 's fiquen a casa com si res hagués passat.

Hi ha molts carrers empedrats ab cantelluts palets, que dificulten el camí, sobre tot en els que tenen escales pera fer més sopor- table 'l desnivell. Es una cosa que sorprèn, a l'esser a l'interior del poble, trobar-se ab carrers costeruts, perquè desde fóra sembla que tot ha d'esser pla y la linia general del poblat no acusa aquells des- nivells.

La fesomia de Benifa- llet es musulmíca, com la de Miravet, Benissanet y altres de la ribera que varen fun- dar o engrandir els alarbs.

Després de visitar l'i- glesia, de recórrer tots els carrers, d'haver servit d'es- pectacle a tots els ulls, anem a saludar l'ilustre Panicello,

CARRER DE BENIFALLET

varó insigne, sens cap títol acadèmic, advocat de la comarca, notari ab tots els poders, batlle ab totes les atribucions, príncep dels ca- cics, tirà màxim de totes les tiranías rurals. Ens rebé amigablement, ab aquell somris de protecció que es tota la seva força. Li comuni- càrem el nostre desig de baixar per l'Ebre fins a Xerta, y al poc temps eixiem de Benifallet pel carrer del riu, ab el pla de navegació ben traçat, les barques contractades y els llaüters advertits que no era una càrrega despreciable la que anaven a embarcar.

Vora la platja 'l vaixell (així 'l veiem nosaltres, per un efecte de miratge) se gronxolava coquetonament. Els companys, més fri- sosos saltan lleugers a bord y s'instalen còmodament a popa.

Avall! La nau solca les aigües ab gravetat de cigne. El timoner, ressec del sol y de les garbinades, engrapa heroicament la canya del timó...

Jo, acamallat a proa, fito l'immensitat ab ulls d'argonauta.

L'hora es fervent : no se sent ni 'l murmuri del riu; l'aigua s'ajeu mansa com una flonja catifa; les ribes s'alcen imponents pels dos costats, reflectint-se en el brunyit espill.

De tant en tant, un llaüt que va contra corrent, passa a frec nostre; y els llaüters ens saluden ab veus fresques. «— Bon viatge!... Que no 'ls prenga 'l sol!» Y els ecos se passen les veus, l'un a l'altre, com si joguessin ab elles.

Els pastors abeuren els ramats a les voreres, y les cabres ens guaiten ab tirats de seny.

Es una nota tendra : llurs bels arriben a nosaltres com plors

EBRE AVALL

d'infants, y un moment brinquen ribera enllà en la mateixa direcció de la barca, com si temessin quedar-se soles.

Avall! El riu clou els seus marges com si volgués barrar-nos el pas. Sembla un gran estany encerclat per empinades muralles.

La nostra embarcació llisca com una cerceta que mulla l'ala en la corrent. Ens acostem a la terra : sembla que anem a estrellar-nos contra 'l rocam. El patró atia 'ls remers, que engrapen coratjosos els punys dels remes; els pits bateguen ab força; les goles aüpen; els muscles se posen tesos com filàstiques; els peus s'aferren a la quilla com si l'anessin a esfondrar.

Quin perill s'apropa? «— No hi ha temor!» crida 'l patró ab la faç conreta, fent virar el llaüt.

La garbinada!

Un « — Ah!... op! » vigorós, unànim, fa cruixir el fustam, y la barca salva l'estret d'una embranzida, al mateix temps que rebem la poderosa alenada del garbí.

Avall! Les minúscules onades que avancen riu amunt ens desper-ten la sensació d'una travessia per mar. Estem contents : l'alegría

L'ESTRET

traspua del nostre cor en crits infantils y càntics improvisats. L'alegría es encomanadiça : an els nostres cants responen els dels llaüters. Quan ells refilen nosaltres escoltem : escoltem aquella melodia simplicíssima y l'escaienta sàtira de son verb. A l'arxiu de la nostre memoria guardem com una reliquia la bresca que vam tastar.

Una remor llunyana trenca l'encantament, y girem els ulls a proa cercant-ne la raó. La remor creix; l'espai s'omple de tumultuoses vibracions; rodolar de trons sembla que esqueixi l'aire... L'assut!

Deixem la barca. Els braus llaüters ens signen el camí per ont arribarem a Xerta; y, guiats pels udols de la gran resclosa, fem via pel caminet de sirga que voreja 'l riu.

Anem callats : el pressentiment d'un gran espectacle 'ns fa emmudir. En aquell intern recolliment no 'ns recordem dels perills

que afrontem y que l'immensa gola del riu espera desde allà abaix els descuidats. Avall! Dominem el petit estreb d'una montanya que 'ns capbuça a les aigües. Davallem furients, y a la mateixa vora quedem clavats : la gran florida del riu esclata davant nostre!

Quant temps restàrem embadalits? Ningú 'n té esment. ¿Quines exclamacions eixiren de la nostra boca? ningú ho recorda.

Les grans meravelles resten en llur lloc, y les pobretes, les pàlides paraules del lèxic humà, ni poden cantar-les ni les poden fer sentir. Mercès si les nostres entranyetes ne saben abastar un esqueix, y saben flairar-lo enfront de la visió.

Guaitant enrera, per la vora del canal, a un pas lentíssim, no tant com el nostre desig voldria, ens encaminem a Xerta. Abans de corbar-se l'estret taluç, y abans de perdre per sempre l'imatge de l'Assut, boi esfumada en el lluny, li endrecem la postrera salutació.

El canal s'estreny : com una cinta d'argent atravessa les hortes de les Illes, fecundant-les. Els nostres ulls, distrets, no tenen esguards para aquell tresor, que es la vida dels pobles riberencs desde Xerta a Amposta, y entrem a la vila mirant endins nostre pera enrobustir els records.

Poc es el temps que a Xerta 'ns deturem, però es ben aprofitat en la visita que ferem al més ilustre de sos fills d'avui : el vell apotecari Antoni Añon, que als vuitanta-sis anys treballa encara activament pera conseguir pera la nostra llengua tota llei de respectes, y pera la nostra patria tota llei de llibertats.

A reveure, el patriarca!

Vegerem alguns carrers. Com en els demás pobles, la nostra presència féu eixir la gent. A la plaça y a la paret de l'iglesia varem veure, fets ab rajoletes verniçades, els senyals de les avingudes del riu : alguna pujà a 10 metres, que fou la que aterrà Xerta fa més de cent anys.

La de fa dos anys va pujar-ne 9, y encara avui l'expliquen ab llàgrimes als ulls.

Tenim la tartana a punt : quan anem a pujar, les belles xertolines treuen el cap per entre les flors del balcó y 'ns guaiten ab llurs ulls festius com un epigrama. La quitxalleta atrevidament se posa davant de l'objectiu; y a corre-cuita, presentint que anem a retratar, una flonja matrona agarra 'l *xiquet* y l'enlaira ab sos braços molsuts.

L'obturador parpelleja, s'impressiona la plaça, y, mentres els cavalls emprenen el trot llarg vers a Tortosa, els minuscults xertolins

venen corrent darrera el vehicol, demanant l'estampa que no els podem donar.

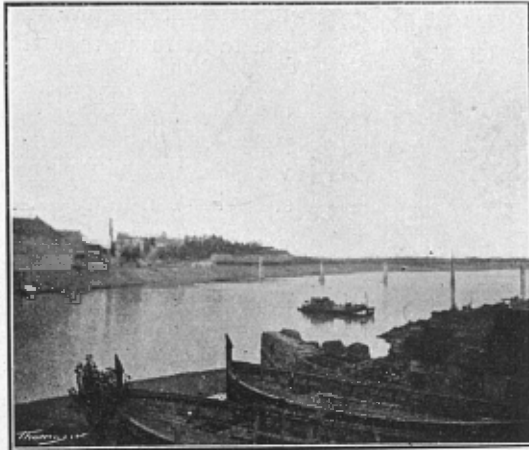
La carretera, vorejant el riu alguns voltes, y altres atravesant horts ombrívols d'atapaïts fruiters, se descapdella envers Aldover, que reposa vora el canal.

L'excursió toca a son terme. Al cap d'una hora de tartana som al barri de Jesús, arrabal de Tortosa, a la riba esquerra.

Passem el pont, y pels tortuosos carrers de l'antiga Dertussa fem cap a l'estació, ont el tren ens espera.

Mentres el carril vola, la nostra imaginació vola també, y, aclucats d'ulls, passen per davant nostre, en ideal processó, les hores viscudes, les emocions sentides, les imatges esguardades; y el nostre cor sent un plàcid benestar, y el nostre cos, las, s'abandona en ales de la fantasia, anant a raure al país dels ensomnis, que es el gran reconfortador.

Quan la visió s'esfuma, com s'esfuma la boira al bes del sol, anem a deixar el camp de Tarragona, y els nostres ulls, encara ensomniats, reposen en la sobirana bellesa de la catalana costa, que s'extén de cap a cap com una ala oberta. El panteix de la mar arriba fins a nosaltres com un cantic; y, sadolls de bellesa y rublerts de fortitut, retornem a l'amorosa llar, pera reprendre ab més braó que mai la lluita per la vida.

L'EBRE DESDE EL PONT DE TORTOSA

CORRANDES

A la vora del riu, mare,
 hai plantat un tarongê
 que fa les taronges agres
 com la cara de vostè.

Tres hores té per mi, el dia,
que no 'm costen de passar :
l'hora que amorso, que dino,
y l'hora d'anâ a sopar.

Jo voldria sê un gat negre
per ficâ-m gatera a dins :
te faria miau! a tu,
y a ta mare un asgarrinx.

Me dius que soc atrevit
perquè entro per ta finestra :
voras com no hi entro més
si la tins ben tancadeta.

Si 'l llaüt va riu avall,
la Mare de Déu mos guia :
quan mo 'n tornem paca amunt,
lo dimoni es qui l'estira.

Les xiques de Prat del Comte
totes volen fê 'l sinyô :
duen faldetes de sarja
y les mitges al garró.

A la una canta 'l gall;
a les dugues la gallina :
ta mare 's lleva a les dèu,
y després diu que matina.

Plega garrofes, maneta :
no 't cansas mai de plegar;
que, mentres tinguem garrofes,
no mos faltarà minjar.

« — Una filla es per un rei»,
va dient la teua mare.
Pos mira : Ves a Madrid,
xiqueta, y que 'l rei t'ampare.

Los riberencs d'Aragó

baixen cantant dins la barca.
 Baixen tres y tornen tres :
 açò fa molt poca gracia!

Ta mare diu que ho voldria;
 m'han dit que tu també ho vols :
 ja no falta per casar-mos,
 sinó que ara ho vulga jo.

Les xiques del portal d'Horta
 del gresol diuen *candil*;
 a la finestra, *ventana*;
 y al julivert, *perejil*.

Aquestes són, senyors, les flors collides per mi a la serra de Cardó y a les voreres de l'Ebre. Eren, en el bosc, flairoses y escaients; en les ribes, gerdes : si en el pomell que us presento no hi trobessiu ni l'aroma ni 'l color, culpable n'es la meva paraula freda, no la meva ànima, qui ab tot l'amor les abastà y les apomella pera fervos-en present.

Perdoneu!

FRANCISCO DE P. BEDÓS

Clixés de l'autor.

PEL NOSTRE DRET

SI un dels objectes del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA es l'estudi y la conservació dels costums dels habitants d'aquesta noble terra, y si 'ls costums jurídics del nostre poble són una de les característiques del mateix, constituent, per dir-ho així, la seva propia ànima, clar es que 'ns ha d'afectar ben directament tot lo que al dret català faci referencia, y que 'ns havem de sentir de tots els atacs que contra ell vagin dirigits. Es per això que, avui que tota la nostra terra s'ha aixecat irada contra un reial decret d'un dels ministres de l'Estat espanyol, atentatori al nostre dret civil y a la nostra dignitat, no podem romandre inactius, y llencem també a l'aire la nostra protesta, dispostos a fer tot lo humanament possible fins a conseguir la derogació del reial decret de 28 de Juny darrer establint la centralització a Madrid de totes les oposicions a notaríes.

Això, que pràcticament equivaldria a tancar les portes, als catalans, a les notaries de la nostra terra, donant entrada en ella a gent desconixedora y enemiga del nostre dret y dels nostres costums jurídics, no pot esser, no pot tolerar-se ni permetre-s. Els notaris catalans són avui una de les poques salvaguardes de les nostres institucions civils, uns dels pocs sacerdots del sant culte a les nostres venerables y lloades institucions civils. No permetem, doncs, aquest nou ultratge a la nostra terra, al nostre dret, a la nostra dignitat; y, sense entretenir-nos a considerar si dita resolució ministerial es o no legal, ja que això malhauradament poc significa en aquest desballestat país, preparem la santa creuada en defensa d'aquest baluart del nostre dret que 'ns volen arrabaçar, y no parem fins a haver assolit la nostra justa y natural victòria, esbombada desde les planes de la *Gaceta* ab la publicació del reial decret derogant el de 28 de Juny darrer.

Y es per això que, a la veu justiciera, als clams de totes les corporacions y entitats prestigioses de la nostra terra, creiem ha d'anar ajuntada la veu humil del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA; es per això que avui llencem també a l'aire la nostra protesta.

CRÒNICA DEL CENTRE

SETEMBRE DE 1911

SOCIS ENTRATS DURANT EL TERCER TRIMESTRE D'ENGUANY

Robert Farré y Gomis. — Manuel Raventós y Fatjó. — Ernest Farreras y Cots. — E. Maurice Musseche. — Ramon Solé Lluch. — Josep Mir y Llorens. — Antoni Coll y Bacardí. — Xavier Coll y Bacardí.

SESSIÓ INAUGURAL

La Junta Directiva del nostre CENTRE ha assenyalat el divendres dia 29 del corrent mes d'Octubre pera celebrar la solemne sessió inaugural de les tasques oficials del nou mes que comencem. Seguidament se reprendran les acostumades conferencies y sessions setmanals que tanta vida y importancia donen a la nostra activa y benemèrita associació.

PER LA RESTAURACIÓ DE LA COLEGIATA DE SANT JOAN

Degut principalment als treballs y iniciatives d'uns quants bons fills de la xamosa vila de Sant Joan de les Abadesses y de socis del nostre benvolgut

CENTRE EXCURSIONISTA, sembla que va a emprendre-s una seriosa y activa campanya en pro de la restauració d'aqueix venerable monestir.

A dit objecte, el diumenge dia 8 de l'actual mes d'Octubre va celebrar-se una vetllada pera tractar del mateix, vetllada que tingué lloc, dins l'iglesia de Sant Pol, d'aquella vila, ab assistencia de les seves autoritats populars, de la Comissió Executiva, y de nombrosa gentada que omplenava materialment aquella severa nau. Oberta la sessió pel senyor alcalde, llegides pel secretaries adhesions a dit acte, van fer ús de la paraula D. Geroni Martorell, pel nostre CENTRE; el nostre company Sr. Puig y Cadafalch, arquitecte a qui segurament serà encomanada la direcció dels treballs de restauració; D. Josep M.ª Boix, de l'«Acció Social Popular»; el Dr. Josep M.ª Baranera, prevere, de l'«Associació d'Eclesiàstics pera l'Apostolat Popular»; y el reverent Sr. Regent; fent vots pera la propera realització del llur ideal. L'acte va despertar gran entusiasme.

ELS NOSTRES XALETS-REFUGIS. — Durant aquest estiu vénen essent molt visitats y concorreguts els nostres xalets-refugis d'Ull de Ter y de Sant Andreu de la Castanya, sobre tot el primer (centre d'importants excursions pirenenques), que a mitjans d'aquest mes quedarà tancat fins a l'any vinent.

Igualment podem anunciar als nostres llegidors que 'l CENTRE EXCURSIONISTA té molt avançats els seus treballs preliminars pera la construcció del nou xalet-refugi de la Renclusa (Montanyes Maleïdes), tenint ja en tramitació y per bon camí la sollicitud d'autorització dirigida al Govern, y havent arribat a un conveni ab el Sr. Sayó, de Benasque, respecte a construcció y explotació del mateix. El Sr. Soler y Santaló, entusiasta d'aquella comarca y de la realització d'aital idea, ha visitat aquell lloc, procedint al seu regoneixement, escollint el troç més a propòsit, y prenent tots els datos necessaris pera fer els plans de la projectada construcció, els treballs de la qual ens consta que estan força adelantats. Tot fa preveure que l'estiu vinent serà ja un fet la construcció del nou xalet-refugi de la Renclusa, que tant facilitarà les ascencions al gegant del Pireneu.

ELS VINENTS CONCURSOS DE SPORTS D'HIVERN. — Continúen els treballs de propaganda y organització dels vinents Concursos de Sports de Neu encomanats al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, que hauran de celebrar-se en les valls de Ribes y la Molina durant els dies 9, 10 11 y 12 del vinent Febrer.

Ha aparegut ja 'l cartell anunciador, degut al nostre amic y company Sr. Blanch y Sintas y que resulta certament una obra artística de ben remarkable bon gust. Actualment s'està procedint al tiratge dels segells reproduint en part dit cartell.

La Comissió Organitzadora espera conèixer els acords del Congrós de Cauterets y els nomenclaments de les Comissions locals de Ribes y Puigcerdà, a fi de donar nou y vigorós impuls als seus treballs.

SECCIÓ METEOROLÒGICA

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARAN)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE SETEMBRE

TEMPERATURES (A L'OMBRA)				PRESSIONS BAROMÈTRIGUES A 0° Y AL NIVELL DE LA MAR										
MITGES MENSUALS		MÀXIMA	MÍNIMA	MITGES MENSUALS										
8 MATÍ	8 TARDA	EN 24 HORES	EN 24 HORES	8 MATÍ	8 TARDA									
15°.82	15°.48	32°.1 (dies 2 y 7)	2° (dia 23)	768'32 mm.	768'70 mm.									
ESTAT DEL CEL.		{ Dies serens . . . 15 8 m. » nublados . . . 8 » » coberts . . . 7 »		{ Dies de pluja . . . 7 » de tempestat. . . 1										
HUMITAT RELATIVA		NÚVOLS		NUVOLOSITAT										
MITGES MENSUALS		CLASSE DOMINANT		MITGES MENSUALS										
8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA									
74'16	80'20	STRATO- CUMULUS	CIRRUS	3'66	3'63									
TOTAL DE PLUJA MENSUAL: 81'7 mm.		VENT <table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">DIRECCIÓ DOMINANT</th> <th>VELOCITAT: EN 24 HORES</th> </tr> <tr> <th>8 MATÍ</th> <th>8 TARDA</th> <th>MITJA EN 20 DIES</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>S.</td> <td>NNE.</td> <td>4'53 kms.</td> </tr> </tbody> </table>				DIRECCIÓ DOMINANT		VELOCITAT: EN 24 HORES	8 MATÍ	8 TARDA	MITJA EN 20 DIES	S.	NNE.	4'53 kms.
DIRECCIÓ DOMINANT		VELOCITAT: EN 24 HORES												
8 MATÍ	8 TARDA	MITJA EN 20 DIES												
S.	NNE.	4'53 kms.												

J. S. S.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA y la Direcció del BUTLLETÍ deixen íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.